

V praznik sv. Cirila in Metoda.

Noben dan v letu, kakor 5. dan julija, določen v praznik svetih blagovestnikov slovanskih, ne predstavlja mislečemu Slovanu laže tistih razlik, vsled katerih se je Slovanstvo razkrojilo in razkrojeno ostalo na dveh velikih oddelkih. Zapadni ali jugozapadni Slovani so dandanes brez tistih kulturnih pripomočkov, ki sta jih ob začetku sv. Ciril in Metod podelila skupnemu Slovanstvu. Britka zgodovina je nanesla, da so brez cirilice, brez grško-slovanskega bogoslužja, brez staroslovanskega bogoslužnega jezika ravno tisti zapadni Slovani, kateri so bili prvi istih posebnostij deležni. K zapadnim Slovanom sta bila sv. blagovestnika pozvana ne toliko radi tega, da bi med njimi uvedla krščanstvo, temveč da bi isto zasnovala na poseben način.

Latinizatorji zavajajo verne množice še dandanes s tem, kakor da bi imela sv. Ciril in Metod največe zasluge radi tega, kakor da bi bila prva uvedla krščanstvo na Veliki Moravi in potem dalje drugod. Zato sv. Ciril in Metod nista potrebovala težavne poti iz Carjigrada na Moravo; za uvedbo krščanstva v obče je bilo že dovolj rimskih in germanskih apostolov, ki, kakor znano, so že zgodaj prodirali proti zapadnemu severu Evrope in so tu pa tam poskusili svoje delo tudi ob zapadnih mejah daleč razprostranjenega slovanstva. Razsvetljenemu razumu nekega slovan, politiskega vodstva pa je tedaj šlo zato, da se Slovani pokristijanijo na osnovi grškega obreda, zajedno s staroslovanskim cerkvenim jezikom. To zadačo sta dobila sv. Ciril in Metod, in to dolžnost sta ona dva tudi najvestneje in izbornostno izpolnila.

Tudi če ne gledamo na vse drugo, samo cirilska Azbuka je za Slované kulturna pridobitev neproračunljive važnosti. Šafařík pravi o tej: „Bolj modri tujci poznajo ceno cirilskega alfabeta in priznavajo; mi pa jo pomanjšujemo. — Grotenfeld in drugi govoré, da nikdar na svetu ni bilo alfabeta, toliko in tako popolnoma odgovarjajočega glasovom besede. On svetuje, da bi ta alfabet sprejeli vsi filologi, kot vseobči za vse jezike sveta, — a mi, svoji, zmetamo to azbuko, zmanjšujemo njen pomen. Sveta Ciril in Metod! ali tisti, kateri so iznašli in popolnili to azbuko, odpustita nam naš greh: Morebiti, je le tujstvo zatemnilo naš vid, da le tuji glas zvoči in se odzivlje v tem našem odnošaju k njej“ . . .

Naj se zrcalijo v teh značilnih besedah velikega Šafaříka latinizatorji in vsi tisti zapadniki, ki sprejemljejo tuje, predno so se poučili o vrlih svojega. Dà, tujstvo zmaga nad nami, tujstvo je ubogega Karadžića zavedlo, da je Srbom popačil staro azbuko; tujstvo vpliva in uže

odločuje, da se gališkim in bukovinskim Rusom izpodkopa ista stara azbuka, da bi polagoma prešli na spako sedanje poljske abecede. No ni časa, da bi se danes dalje mudili pri tem zaglavju.

Staroslovanski cerkveni jezik, kjer se je ohranil v cerkvi do danes, je ugodno vplival tudi na razvoj sedanjih, v cirilici pisanih slovanskih jezikov. Kakó je tujščina pokvarila slovenski jezik, zaslediš najlaže pri primerjanju slovenskega z ruskim slogom. V slovenskem jeziku uže skoro ni živega participa več; vse je razdrobljeno ali pa sestavljeno z vezniki, kjer Rus brez teh pové vse jasno in plastično, rabeč deležnike, kakor starogrški jezik.

Ker si zapadni Slovani niso ohranili grško-slovanskega obreda, prišli so pod vpliv tuje umetnosti. V cirilometodijski cerkvi je v slogu poslopij, v slikah in barvah poseben vkus, je stari slovanski vkus, ki ima toliko moč, da je v Rusiji in drugod razvil posebno vrsto umetnosti. Narod je v cirilometodijski cerkvi ohranil staro petje in v obče potem razvil posebno cerkveno petje, ki je svojstvenina grško-slovanske cerkve. Zapadni Slovani pa so po rimskem obredu katoliške cerkve vzgajali se po tuji umetnosti, in to ni moglo ugodno vplivati na njih estetiške sposobnosti, ki jih imajo obilo od narave, kakor se najlepše vidi v slovanski ornamentiki in različnem petju. Kolikor je narod ohranil svoje naravne sile za proizvajanje umetnosti, zgodilo se je ne radi rimskega obreda, temveč kljub vplivu tega obreda. Umetnost zapadnih Slovanov bi bila dobila ves drug obraz pri ohranjenem cirilometodijski cerkvi.

Vsa umetnost, ki je združena s cirilometodijsko cerkvijo, je vstvarjena takó, kakor najbolj ugaja slovanski naravi, in pobožnost in gorečnost se pač vzbujajo bolj tam, kjer umetnost odgovarja naravnemu vkusu vernikov, nego pa tam, kjer je preneseno vse od tujih narodov, vstvarjeno in primerno specijalno za tiste narode.

Nasproti dejstvu, da cirilometodijski obred z vsem razvojem svojstvene umetnosti odgovarja najbolj slovanski naravi, ostanejo vsi ugovori zapadnikov ničevi, in mi bi to posebe priporočali v premišljevanje tistim češkim mislilcem, ki so skušali nekako zavračati stremljenje k povrnitvi cirilometodijske cerkve. Latinizatorjem pa isto točko priporočamo z verskega stališča znotraj prošinega krščanstva.

Latinizatorji zagovarjajo tuji rimski obred nasproti grško-vstojnemu s trditvijo, da ljudstvo ne ume ne latinskega, ne staroslovenskega jezika. Da slovansko ljudstvo ne ume latinskega jezika, to je res; poprašajte pa romanske množice, ali jim je res vse neumljivo v cerkvenem latinskem jeziku. Ko bi bilo to res, potem

trdili, da v Gorici se katoliško svečeništvo zagreša proti laškemu ljudstvu, ko moli ž njim nekatere molitve in litanije na latinskem jeziku. Toliko kakor romanski narodi razumejo cerkveno latinščino, razumejo brez dvoma slovanski narodi tudi staroslovenščino. Kar je danes neumljivo, narodu razlagajo, in on z zaveštno poslušja bogosluženje na staroslovenskem jeziku in z razumom prepeva razne tekste.

Rimski obred in latinski cerkvenl jezik je za romanske narode, in če so ga doslej vsiljevali tudi drugim narodom, je to treba postavljati bolj na račun nevednosti, političke sile ali pa političke onemoglosti.

Iz zgodovine rimskega obreda vemo, da so papeži polagoma privolili v to in ono svojstvo Rimljanov in so tako polagoma razvili in utrdili rimski obred, ki ni danes niti senca tega, kar je bil v prvih stoletjih. Rimljani so prva štiri stoletja rabili grški jezik v svoji rimski cerkvi; potem so pa kar siloma težali k temu, da bi se v ves obred ujedel tudi *latinski* jezik, in to so tudi dosegli. Isto zavest, katero so imeli pred 1500 leti verniki Rimskega mesta, pridobé polagoma tudi drugi narodi, in, kakor se je pokazalo tekom krščanske zgodovine, da so zmagovali s svojo modrostjo papeži nad ozkosrčnostjo latinizatorjev, takó bodo isti papeži še nadalje uničevali vpliv tistih, ki hočejo biti bolj papeški, nego papeži sami.

Na današnje latinizatorje vpliva tuja politika, in da bi imeli vsaj kak izgovor, strašijo v smislu iste tuje politike, češ, da zagovorniki cirilometodijske cerkve bi spravili radi zapadne Slovane v pravoslavno cerkev, da so torej v obližju tistih, katerih se je treba bati kot panslavistov itd. Čudno je le, da ti privilegovani rimski katoliki ne vzamejo sami cirilometodijske cerkve pod svojo zaščito. Če so pošteni, morajo priznati, da so Rimljani imeli prav, ko so zahtevali cerkveni obred po svojem vkusu, kolikor so na njem dovoljene izpremembe, in da so imeli takisto prav, ko so zahtevali namesto grškega svoj latinski jezik. S tem so mogli z razumom in s toliko več gorečnostjo udeleževati se tedaj še dolgotrajnega bogoslužnja. Ako priznavajo v tem modrost Rimljansko, ki ni bila na škodo, ampak le v pospeševanje veri, zakaj današnji latinizatorji ne posnemajo Rimljanov gledé na svojstvenosti zapadnih Slovanov? Oni se smatrajo zaščitniki katol. vere tudi tam, kjer so cerkvi na škodo; zakaj bi isti cerkvi ne pomagali v jedni točki, o kateri a priori in po zgodovinski analogiji vedó dobro, da bodo le koristili kat. cerkvi? Ako menijo, da so posvetni mislitelji in zagovorniki cirilometodijske cerkve krivi proroki, ki pod pretvezo unije z Rimom hočejo delati propagando za pravoslavje, naj bi vendar oni sami tem opasnim prorokom vzeli vajeti iz rok ter vodili vso stvar.

No pa gospoda latinizatorska je modrejša; ona ljudstvu vso stvar prikriva in se boji ziniti, kaka je prav za prav s cirilometodijskim obredom. Potem pa uče menda tudi po semeniščih, da zapadni Slovani so uže katoliki; pri njih ni sile za kako izpremembo; treba je poprej pridobiti pravoslavne Slovane v unijo, ki bi se s tem povečala v doslej neznanih merah. V tej kalkulaciji pa je nemajhnih napak. Kar se dostaje sile ali nujnosti, morajo posvetni slovanski mislitelji in dejatelji to bolje vedeti, nego sveti može, ki se vsaj navidezno ne bavijo radi s politikom. Posvetni slovanski dejatelji imajo več prilik, zasledovati opasnosti, ki grozé slovanskim narodom, in če ti oživljajo zgodovinsko zavest o cirilometodijski cerkvi, morajo imeti pač jako tehtnih vzrokov, tembolj, ko poznajo dobro ne le škodljive usluge, ki jih delajo latini-

zatorji tuji politiki, temveč tudi konečne namere te politike same.

Pravoslavni Slovani zapazujejo, v kakih opasnostih se nahajajajo zapadni Slovani; ako latinizatorji ne storé nič v njih zaščito, jim tudi ne verujejo, da bi bili odkritosrčni nasproti pravoslavnim Slovanom. Tem bi se pač dobro zdelo, ko bi latinizatorji po svoje ne izpodkopovali zapadnih Slovanov. Neodkritost latinizatorjev opazujejo pravoslavni Slovani tudi v tem, da pomagajo uničevati cirilometodijski obred maloruskih unijatov, sosebno v Galiciji, in da se čisto nič ne upirajo madjarski svojevolji, ki je segla uže takó daleč, da v unijatski cerkvi ogerskih Malorusov vsiljuje madjarščino namesto staroslovenščine.

Kak vtis mora napraviti na pravoslavne Slovane to, da zagovornike cirilometodijske cerkve med zapadnimi Slovani obrekujejo in črnijo kot propagandiste pravoslavja? Ali si s takimi pomočki pridobé latinizatorji pri pravoslavnih Slovanih zaupanje in v obče simpatij, ki so neizogibno potrebne, ako jih hočejo pridobiti za unijo z Rimom? Ti latinizatorji dosežejo s svojim postopanjem ravno nasprotno, kar izrecno želi Leon XIII., in da bi on vedel, kakó latinizatorji paralizujejo njegove namere, odlikoval bi jih na svojstven način. Latinizatorji, sosebno v smislu poljske propagande, škodujejo sedaj najbolj nameram Leona XIII, s tem pa škodujejo neizmerno katoliški cerkvi in zapadnim Slovanom.

Vrhu tega je zapadna kultura mnogo slovanskih voditeljev in misliteljev pridobila za se v toliki meri, da se jim ne zdi vredno niti misliti o pomenu cirilometodijske cerkve, ki jo ima za Slovane, naj so v uniji ali zunaj unije, in tudi za Slovane, ki so uže davno izgubili to cerkev. Današnji tir mišljenja in stremljenja je tak, da se slabi verski duh tudi med množicami; a latinizatorji morali bi biti uverjeni, da tuji obred in tuji obredni jezik ne more paralizovati modernega protiverskega vpliva. Moderna doba daje še posebe prav tistim misliteljem, ki dokazujejo, da zapadni Slovani imajo svojo zgodovinsko pravo do povrnitve cirilometodijske cerkve. Nekaka ironija je v tem, da taki mislitelji hočejo pomagati katoliški cerkvi, a njeni latinizatorski pomočniki vračajo slabo za dobro.

No, naj bode, kakor more, zaupajmo v moč genija slovanskega, kakoršen se eklatantno razkriva na sedanji narodopisni razstavi českoslovanski; ta genij utegne z novimi pomočki mišljenja pridobiti v narodnem pogledu vsaj tisto stopinjo narodne zavesti, katero so imeli Rimljani pred poldrugim tisočletjem, in isti genij utegne premagati tudi spletke sedanjih in bodočih latinizatorjev.

Sv. Ciril in Metod pa prosita, da bi sv. Duh razsvetil zaslepljenice in omehčal nasprotnike slovanske kulture, kot posebnega tipa obče kulture. Potem utegne nastopiti doba, katero želé slovanski mislitelji in dejatelji Slovanom, s tem pa tudi človeštvu na korist.

Gospodar pa hlapec.

Povest L. N. Tolstega, prevel M. Hostnik.

VIII.

Med tem je Vasilij Andrejič podil konja z nogami in koncem povoda tje, kjer je, nē ve se, zakaj, mislil, da je les in stražarnica. Od snega sprijele so se mu oči, in veter, zdelo se je, hotel ga je ustaviti, no on, nagnivši se naprej in neprenehoma zapahujé kožuh in

podvračaje ga med seboj in hladnim sedelcem, ki mu je bil napoti, gnal je neprenehoma konja. Konj je šel, da-si težko, no vendar pokorno, inohodom tje, kamor ga je gnal.

Kakih pet minut je jahal, kakor se mu je zdelo, vedno premo. Videl ni ničesar, razen glave konja in bele puščave, in slišal ni ničesar razen žvižga vetra okolo ušes konja in okolo vratnika svojega kožuha.

Nakrat je pred njim nekaj začrnelo. Srce je v njem radostno začelo utripati, in pojahal je na to črno, češ, da to so gotovo stene hiš kake vasi. No to črno ni bilo nepremično, nego se je vedno majalo, in bilo ni vas, no zobnik, ki je visoko zrasel na meji njive in štrlel izpod snega, obupano motaje se pod naporom vetra, ki ga je zgibal vedno v jedno stran in žvižgal v njem. Ne vem, zakaj, no od vida tega zobnika, ki ga je nemilosrdno mučil veter, stresel se je Vasilij Andrejič. Pospešno je začel gnati konja, ne zapazivši, da, približuje se k zobniku, izmenil je popolnoma prejšnji pravec, da je sedaj gnal konja v čisto drugo stran, vedno domišljaje si, da jaha v tisto stran, kjer je stražarjeva koča. No konj je vedno povračeval na desno, in zato je on ves čas zvrčeval ga na levo.

Zopet je spredej nekaj začrnelo. Obradoval se je, ker je bil uverjen, da sedaj je pa to uže gotovo vas. No to je bila zopet meja, obrasena zobnikom. Zopet se je ravno tako obupano trepal suhi plevel in navedel, ne vem zakaj, strah na Vasilija Andrejiča. No ne samo, da je bil to ravno tak zobnik — zraven njega je šel še konjski sled, ki ga je zanašal veter. Vasilij Andrejič je postal, nagnil se, natanko ogledoval: to je bil konjski, počasi izgubljaajoči se pod snegom sled, in ta sled ni mogel biti nikak drug, nego njegov lastni. On se je očevidno krožil, in sicer na nevelikem prostranstvu.

„Poginem tako-le!“ pomislil je, da bi se ne udal strahu, začel je poganjati še brže konja in ogledaval se je v belo snežno meglo, v kateri so se mu pokazovale nekeke sveteče se točke, ki pa so se izgubljale takoj, da je le on pogledal va-nje. Jedenkrat se mu je zdelo, da sliši laj psov ali tuljenje volkov, no ti zvoki so bili takó slabi in nedoločni, da ni vedel, ali res kaj sliši, ali pa se mu le zdi, da sliši, in ustavivši se, začel se je naprežno prisluševati.

Nakrat se je nekak strašen, oglušilen krik razdal tik njegovih ušes, in vse se je pod njim streslo in zatrepalo. Vasilij Andrejič se je prijel za vrat konja, no tudi vrat konja se je ves tresel, in strašni krik je postajal groznejši.

Nekoliko sekund Vasilij Andrejič ni mogel priti k sebi in ugeniti, kaj se je slučajno. A sučilo se je le to, da je Muhort ali sebi dajal pogum ali pa koga klical na pomoč, zarezgetal svojim gromkim zalivajočim glasom. „Tfu ti, grdoba! kakó me je ustrašil, prokleti!“ rekel si je Vasilij Andrejič. No tudi ko je uže našel pravi vzrok straha, ga vendar ni mogel več razgnati.

„Treba je zbrati svoje misli, ojačiti se“, govoril si je, no tem ne manj se ni mogel vzdržati in je vedno gnal konja, ne zapazivši, da je jahal sedaj uže ne po vetru, nego proti vetru. Njegovo telo, posebno v rogovili, kjer je bilo odkrito in se je pritikalo k sedelcu, ga je zeblo in bolelo, roke in noge so se mu tresle, dihal je pretrgoma. Videl je, da pogiba sredi te grozne snežne puščave, in videl ni nikakega sredstva rešiti se.

Nakrat se je konj pod njim nekam udril, zaveznil v nanesenem snegu, začel biti se in padati na bok. Vasilij Andrejič je seskočil z njega in pri skoku potegnil

na bok šlejo, na katero se je opirala njegova noga, in stegnil je sedelce, za katero se je držal, ko je skakal s konja. Komaj je Vasilij Andrejič skočil s konja, pa se je konj popravil, kobacnil naprej, skočil jedenkrat in drugikrat, zopet zarezgetal in vlačil za seboj potegneno z njega plahto in šlejo, skril se iz očí in ostavil Vasilija Andrejiča samega v zanosu. Vasilij Andrejič pognal se je za njim, no sneg je bil tako globok in kožuha na njem tako težka, da je z obema nogama vdiral se v sneg do kolen, in da je bil, ko je komaj prešel kakih 20 korakov, uže tako spehan, da se je ustavil. „Les, kostruni, najeta posestva, štacuna, krčme, hiša in kašča pod železno streho, naslednik, — pomislil je on. — kakó vendar vse to ostane? Kaj je vendar to? Ne more biti!“ blisknilo mu je v glavi. In vspomnil se je nehoté od vetra motajočega se zobnika, mimo katerega je jahal dvakrat, in napadla ga je tolika groza, da ni veroval, da je vse, kar je bilo z njim, v resnici takó. Pomislil je: „Ali ni vse to sen!“, in hotel se je zbuditi, no vznemati se ni bilo treba. To je bil pristni sneg, kateri mu je hlatal v lice in zasipal mu in mrazil desno roko, s katere je izgubil rokavico, in to je bila pristna puščava, ona, v katerej je sedaj ostal sam, kakor oni zobnik pričakuje skore in bezmislene smrti.

„Carica nebesna, svetitelj oče Mikolaje, vzdržanja učitelj“ — vspomnil je večerajšnje molitve in podobo s črnim licem v zlatej rizi*), in sveče, katere je prodajal k tej podobi, in katere so mu prinašali takoj nazaj, in katere je on, da-si so komaj začele goreti, spravljaj v kovčeg.**)

In začel je prositi tega-le Nikolaja čudotvorca, da bi ga on otél, obetal mu je zahvalni moleben in sveče.***) No takoj je on jasno, bezdvomno razumel, da ta lik (lice svetnika „Mikolaja“), riza, sveče, svečenik, molebni — da je vse to bilo jako važno in potrebno tam, v cerkvi, no da tukaj vse to zanj ni moglo storiti ničesar, da med temi svečami in molebni in njegovim sedanjim obupanim položajem ni in ne more biti nikake zveze.

„Ni treba strahopetiti, — pomislil je. Treba je iti po sledu konja, sicer še sledove zanese“, prišlo mu je na misel. „Konj mi pokaže pot, morda ga celó ulovim, samo spešiti ni treba, sicer se pogorečim, in bode še hujše: no ne glede na namen, iti počasi, skočil je naprej in bežal, neprenehoma padal, vstajal in zopet padal. Sled konja postajal je čedalje nerazločnejši tam, kjer je sneg bil plitev. „Izgubljen sem, pomislil je Vasilij Andrejič, izgubim sled in konja ne dojem! No v ravno tisti trenotek pogledal je pred seboj in zapazil je nekaj črnega.

*) Sv. podobe obraz ima: *lik* (lice), *riza*, t. j. obleko vsupuhlo (reliefno) iz zlata ali srebra, *kijó*, t. j. okvir. Podoba je navikana, obleka na njej pa se včasih dela zlata, srebrna itd., in govore: образ св. Николая въ золотой ризѣ и серебряномъ киотѣ.

**) Pravoslavni kupujejo sveče razne velikosti in stavijo jih pred sv. podobe, pred katerimi stoji širok svečnik z mnogimi luknjicami za vtiakanje sveč. Sveče prodaje cerkveni starosta, kakoršen je bil Brehunov; cerkvenik pa jih pobira, ko so več ali manj gorele in nosi nazaj starosti. Ti ostanki, kakor prodaja sveč, dajo dohod cerkvi, ki se zove *свѣчница цѣркви*. Odtod poslovice: *Боръ чухъ, чепры копепры*, t. j. postavil je Bogu svečo, zajedno pa tudi hudiču burklje (da bi bil obema ljub).

***)) Moleben je služba božja prositeljna ali zahvalna Bogu, Bogorodici ali kakemu svetemu, v cerkvi ali doma. V silni in nadlogi služijo pravoslavni prositeljno molebne, obetajo se na bogomolje (božjo pot), obetajo sveče ali *neugasime lampade* pred „obraz“ onega „ugodnika božjega“, kateremu se priporočajo. Ko je uslišana njih molitev, služijo mu zahvalni (blagodarstvenji) moleben, ki se končuje s himnom „Tebe Boga hvalim“ sv. Ambrozija Mediolanskega.

To je bil Muhorti, in ne samo Muhorti, nego i sani in ojnice z robcem, Muhorti, z zbito na bok šlejo in plahito, sedaj ni stal uže na prejšnjem mestu, nego bliže k ojniam, in motal je glavo, katero je pritigoval navzdol povod, na kateri je stopil. Pokazalo se je, da je zaveznil

Vasilij Andrejič v ravno tistej kotlovin, v katero sta zagazila poprej z Nikito, da ga je konj nesel nazaj k sanem, in da je seskočil z njega le za kakih 50 korakov od onega mesta, kjer so stale sani.

Beč sam žeľan . . .

Beč sam žeľan tvoĝa oka,
I umilnoĝ tvoĝa glasa;
Žeľan tvoĝa razgovora
I vitkeĝa tvoĝa stasa.

Žeľan sam ti uĝadati
Črne oči, vedro celo,
I poľubit ruĝen usne,
Ono pušto medno vrelo.

Ali što ĝe žeľa prazna,
Žeľa prazna, žeľa pušta,
Kad ne moĝu poľubiti
Milo liće, medna usta?

Утопљеник кад се дави,
О бјелој се пјени хвата,
Тако и ја жељом пустом
Вјешам ти се око врата.

У Бару, (Црна Гора) 1895.

Мило Јововић.

Pobirki z Dunaja. III.

„Nemško narodno gledišče“ postalo je jedno najpriljubljenjših, in to radi dobrih iger in izbornih močij, kakor tudi radi tega, ker je izmed vseh najprimernejše zidano; bodisi na prvem ali zadnjem prostoru, povsod pregledaš ves oder, povsod slišiš jednako dobro. Ker je gledišče razun tega jako elegantno, ker so cene razmeroma nizke — ni čuda, da se je Dunajčanom omililo. Predstavlja se v njem razne igre, poskusili so s klasiki, vendar jim konkurencija z dvornim glediščem ni bila možna. Vprizorili so mnoge kmetske igre, in te dosegle so največje vspehe; podali so nekaj modernih del, n. pr. nekatera Ibsenova; in dosegli z nekaterimi francozkimi velike vspehe. — Letos bila je „Madame sans gêne“ največja atrakcija. Dasi igra ni morda Bog si vedi kako izborna, vendar ima hvaležno in dobro naslovno vlogo, in to mnogokrat odločuje. Tudi na našem odru bi pri dobri vprizoritvi gotovo vspela. Pred vsem pa želel bi za naš oder Anzengruberjeva dela, ki so se baš na „nem. narod. gl.“ vprizarjala z največjo dovršenostjo. „Krivoprišežnik“ dosegel je tudi pri nas tako lep vseh, da bi bilo nadaljevanje opravičeno. „Madež na časti“, „Četrta zapoved“, „Črv esti“ i. t. d., odlikujejo se po izborni karakteristiki oseb in po primerni tendenciji. Ta sicer marsikomu pri nas ne bi bila po godu, — ali samo radi ozkosrčnosti nekaterih ne sme in ne more se prezirati tako znameniti dramatični pisatelj. Sicer pa, če uže ne more biti drugače, spusti se jedno ali drugo, kar bi koga zbudilo, lahko in brez vsake sile iz konteksta.

„Raimundovo“ najmlajše gledišče Dunajsko, ležeče uže prav ob periferiji Mariahilfskega predmestja, ima v obče jednak program z nemškim narodnim. — Zelo vspevajo tu nekatere burke, n. pr. letos „brat Martin“, ki je dosegel od vseh izer največ predstav. Igra sicer ni sestavljena po vseh aristoteljskih pravilih; dejanje pa ima dosti zdravega humora, in samostanski brat, ki pripomore bojazljivemu, pod žensko vladno trepetajočemu krojaču do tega, da zopet ukroti svojo ženo, ki spravi in na novo združi ločena, a kljuba temu ljubeča se zakonska, — ki osramoti staro skupuljo; redovnik, ki je sam vedno šegav in dovtipen, kakor znani njegov prednik, tudi od našega Anastazija Zelenca opevani „Pfaff vom Kahlenberge“ — je vsakomur simpatična oseba. Ta igra bi gotovo tudi pri nas vspela. Najznamenitejša predstava na tem gledišču je pa bila vsekakor Sudermannova „Domačija“, kjer smo se divili veliki genialnosti tega modernega pisatelja, a zajedno občudovali izorno igro gd. Barsescu, ki, bivša uže prejšnje čase na dvornem Dunajskem gledišču, je gotovo najboljša moč v sicer zelo dobrem krogu igralcev tega gledišča, ki si je pridobilo tudi večino slavnih „Monakovskih“ igralcev, potem ko se je razšla ta potujoča in kmetske igre predstavlajoča družba. Zato sprejele so se tudi mnoge igre iz njih repetoarja, in v tem pogledu je Raimundovo gledišče (kjer so sami sedeži in cene jako nizke) postalo nevaren tekmeč „nemškemu narodnemu.“

Severus.

„Narodno“ in ne „ljudsko“ gled. zdi se mi pravi in opravičeni prevod za „Deutsches Volkstheater“. Op. pis.

OGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele.

Latinizatorski fanatizem na Kranjskem. Narodna stranka v Ljubljani je bila v dan 30. jun. napovedala javen shod v Starem trgu pri Ložu. Bilo pa je vse tako napra-

vljeno od latinizatorjev, da bi preprečili ta shod. Kaplani so menda napili z vinom nekaj mladičev, ki so v družbi z naščuvanim, nezavednim ženstvom, v pravem pomenu besede rujovali pri volitvi predsednika shoda. Izvoljen je bil najprej g. Fr. Peče iz Starega trga, potem ravnatelj g. Iv. Hribar, naposled kaplan Peharec. Ta je hotel proti programu dati besedo kaplanu Pešču. Rujojenje se je ponavljalo, in ne dr. Ferjančič, ne g. Iv. Hribar nista mogla naščuvane množice pomiriti. Zandarji so morali prihiteti z orožjem mirit, in stražni načelnik je bil prisiljen shod razpustiti. — Na shod je imel priti tudi svečenik Koblar iz Ljubljane. A zjutraj je moral v Stari trg brzojaviti: „Ravnokar sem dobil od škofijstva pismeno prepoved, da ne smem iti na shod — tedaj oprostite“. „Slov. Narod“ pristavlja temu: „S tem je ordinarijat, ko bi še kdo dvomil o tem, naravnost pokazal, da se vrši vse razjedajoče agitatorsko delovanje niže duhovščine pod njegovim pokroviteljstvom. Hvaležni smo mu na tej nedvomni izjavi.“ — O 5. uri pop. so se zbrali člani izvrševalnega odbora z županom, podžupanom in bolj zavednimi kmeti, ki so došli k shodu. Dr. Ferjančič je rekel pri razgovoru v tem društvu, da bi ne bil veroval, da morejo „ohranjevalci miru“ spraviti skupaj tako druhal. Pri tej druhalni ni možno več sloge iskati, treba je nastopiti z vsemi načini proti zapeljivcem naroda. Rekel je, da se v kratkem skliče shod na istem mestu. Gosp. Ivan Hribar je opomnil, da po Valvazorjevem poročilu je bil v tej dolini temen gozd z volkovi, danes pa so tu volkovi v ovčji obleki, a on se nadeja, da je tu še četa rodoljubnih mož porok, da izgine tudi to nevarno divjaštvo.

Isti g. Hribar izjavlja dne 1. julija v „Sl. Nar.“, da je mislil, da skupna nesreča združi obe stranki, zato je priporočal „Slovenčevcem“, naj bi se obe stranki združili k skupnemu delovanju, ne da bi se kaj premenilo v pol. posesti obeh strank. Vendar so „Slovenčevci“ zahtevali tri mandate v mestnem zboru. Tudi v to je privolil. Zaradi tega so bili rodoljubi po mestu in deželi nezadovoljni, naravnost trdeč, „da je vsakej spravi glavni pogoj lojalnost obeh kompraciscentov“. „Menil sem, da gospodje sodijo prehudo. Včerajšnji shod v Starem trgu pa je tudi meni odprl oči. Očitno priznavam svojo zmoto in naravnost izpovedujem, da je proti stranki, ki je na tem shodu nastopila, opravičen le skrajni radikalizem“.

K prijavljenemu dogodku mogli bi mnogo opomniti. Narodna stranka je uže davno, tudi pred potresom, videla, kaj počenja latinizatorska stranka. Tužno je, da je sedaj toliko kranjskega naroda fanatizovanega, naj potem narodna stranka dohiti kolikor koli doslej zanemarenega dela. Sedaj tudi narodna stranka, z dr. Ferjančičem na čelu, vidi, da jej uklanjanje na zaupnem shodu ni

pomagalo ne le nič, ampak je žela zato še zasmeh. Dr. Ferjančiču bi priporočali pa, da bi pošteval tudi državno-zborske stranke v takem odločnem smislu, kakor se odločno obrača proti latinizatorjem. Dr. Ferjančič naj pošteva načela stranke, in če je bil pošteval dejstvo, da viša hierarhija sedaj določuje načela, ne od sebe, temveč, pod višim vplivom, je bil vedel, da latinizatorska stranka pri sedanjem položaju se ne more izpremeniti. Isti zistem, ki določuje politiko Poljakom, je merodaven tudi za višo hierarhijo, in vse drugo je podrejene važnosti. Bomo videli kakó dosleden bode dr. Ferjančič v drž. zboru!

Slovenski dijaki v Pragi. Nekaj slovenskih dijakov je bilo šlo z Dunaja ogledat si narodopisno razstavo v Prago; zajedno so se udeležili vsesokolske slavnosti. Mi bi silno želeli, da bi si slovenski vseučiliščniki in tehniki kar možno v obilem številu ogledali to razstavo. To bi moglo koristiti njih duhu in slovenskemu narodu. Škoda da ni fonda tudi za take plemenite namene!

„Lega nazionale“, to ital. šolsko društvo, je imelo letos dne 29. jun. svoj letni občni zbor v Tridentu. Zastopanih je bilo 224 glasov. Mojstersko so znali na zboru navajati osnovni člen naše ustave o narodni enakopravnosti ter sklenili, da naj naša šolska uprava priskrbi knjige, atlante itd. v ital. jeziku. Gledé na atlante so povedali, da v Sv. Križu pri Trstu imajo šolo svoje družbe rajši brez zemljepisov, nego da bi ne bili italijanski, a ti, ki jih imajo doslej, so nepravilni tudi po izjavi Trž. namestništva.

Glavna točka seveda je bila ital. vseučilišče v Trstu. Dokler se ne osnuje, naj pa se pripoznavajo nauki, izvršeni na vseučiliščih ital. kraljestva, in da naj se takoj v Trstu zasnuje ital. učiteljske za učitelje z ital. poučnim jezikom. — Naposled so odločili, da drugo leto bo občni zbor v Kopru.

Ti, ki vodijo ital. naseljenje v obč. politiki in v „Legi naz.“, kažejo, da poznajo dobro ustavna prava za se, da pa jih teptajo z nogami nasproti Slovencem in Hrvatom. Za Gorico je še-le te dni najviše upravno sodišče odbilo poslednji utok proti slov. šoli v Gorici. V drž. zboru pa je klub Coroninijev celó nasproten slovenskim utrakv. vsporednicam Celjskega gimnazija. Isti politiki torej, ki imajo dovoljenje tudi na vseučiliščih naših delati izpite na ital. jeziku, isti politiki, ki zahtevajo za raztreseno in razmerno maloštevilno naseljenje celo vseučilišče, nimajo pravnega čustva, da bi Slovencem najmanjša prava v šolstvu dali. Tu človek ne more drugega, kakor vsklikniti: moralna podlost!

„Parlamentär“, kakor čitamo v „Галичанія“, je prenehal izhajati, in sicer zaradi nezadostne podpore. Takó Slovani zopet nimajo ne dnevnika, ne tednika, da bi kot centralni organ zastopal slovanske interese na Dunaju. Ironija je v tem še posebe huda, da sedaj nekateri Slovani, zlasti Slovenci, radi podpirajo nacionalno „Reichspost“, ki je prek in prek protislovanska. Tudi v tem pogledu tepejo Slovani sami sebe!

b) ostali slovanski svet.

Državni zbor. Pri glavni debati o proračunu je levičar dr. Menger nekako ponosno izjavil, da na vstoku (Balkan itd.) so in ostanejo Židje posredniki trgovine med zapadom in vstokom. Dunaj da je središče za to posredovanje, zato naj bi se ne ščuvalo toliko proti Židom. Se ve, da je nasproti napadalcem duvalizma to obliko zagovarjal. Avstrija pa da se ne sme nadalje federalizovati; isti sofizem, ki ga je povdarjal Russ v delegaciji.

Malorus Romančuk smatra pri sedanjih razmerah uradniško ministerstvo za boljše. Minister vit. Javorski ne spada v to ministerstvo. Ako tudi se imenuje minister za Galicijo, vendar ni to koncesija deželi, temveč le Poljakom. On ni deželni, ampak strankarski minister. Zahteva odstranjenje izjemnega stanja ne le v Pragi, temveč tudi izjemnega stanja, v katerem se nahaja vstočna Galicija. Volilni načrt pododsekov naj se shrani v državnem arhivu. — Princ Liechtenstein je pobijal sosebno nemško levico; prorojuje, da izgubi 20, 30 mandatov, in potem se razmere v drž. zboru predrugačijo. O Hohenwartu je rekel, da so ga Slovenci volili vsled tega, ker so se čutili politički obvezani. Nemška levica se je toliko časa vzdržala le vsled nasprotstva Slovanov; vsled tega si je skušala ohraniti nimbus pri nemškem narodu in je pridobivala sopolmočnikov, ki se čutijo zares narodnimi. Nemci jedino morejo levico zmagati. Dr. Pacák se čudi, da so mogli Slovenci napraviti toliko uslug za takó malenkostno vprašanje, kakoršno je Celjsko, in da so s tem zadovoljni. Veliko nasprotje med centralistiško in avtonomistiško obliko cesarstva se ne dá premestiti s kompromisi. Boj pa bi se zmanjšal tudi ne gledé na to, in sicer z rešenjem narodnostnega vprašanja. Jezikovni boj pa morejo odstraniti narodi sami. — Dr. Kramář pravi, da koalicija ima vsaj to uslugo, da je razkrila, da se ne dá vladati s koalicijami. Tudi če se združijo Poljaki, nemška levica in češko veleposestvo v novo koalicijo; za levico ne bode bolje. Parlament, zasnovan na privilegijah, ni primeren naši dobi. Volilna reforma pa se mora izvršiti s tem parlamentom ali pa proti njemu, ker delavski vodje brez te reforme ne bi mogli brzdati delavcev. Takó bi se vstvarila podstava, da bi se vstvarile naravne skupine in koalicije. Mladočehom se ne mudi iz opozicije; ko bi se pre naglili, zgodilo bi se ž njimi to, kar so storili oni s Staročehi, in nova stranka bi nastopila. Mladočehi ne morejo odstopiti od svojega programa; narodna enakopravnost in državnopravna stremjenja niso vprašanje agitacije za volitve, temveč so fundament, brez katerega bi prenehali biti stranka. Jednako pravo gledé na jezik in narodnost pristaja Čehom po starem pravu, vrhu tega daje poročstvo zato tudi znani čl. XIX. Vse narodno vprašanje na Češkem se suče za malenkost, ali se hoče nekaj uradnikov učiti češki ali ne. Nemci pa hočejo imeti zatvorjeno jezikovno ozemlje, kjer morejo dobro uporabljati češke delavce, nočejo pa dati češkemu jeziku nikakega prava. Sedanje ustavo zagovarja jedino levica, ker se je ustava napravila zanjo in za njeno gospodstvo. Mladočehi ostanejo še nadalje v opoziciji, pripravljeni pa so delovati za skupnost, ako se izpolni, kar pošteva Mladočehi za pravo narodovo in dežel češke korone. — Fin. minister dr. vit. Böhm-Bawerk je rekel, da je dobro znamenje, da se pri dolgi debati vendar ne govori o proračunu; to je dokaz, da je dober. On pravi, da sedanje uradniško ministerstvo ima lastnosti avstr. uradništva v obče, namreč, prešinja je duh izpolnjevanja dolžnostij, pravičnosti in nepristranosti. — Slovenec Robič pravi nasproti dru. Ferjančiču, da Robič in tovariši se ne kesajo, da so ostali v koaliciji. Opominja kršč. socialiste, da naj nasproti Celju ne popuščajo principa pravičnosti. Vlada je privolila v C. vsporednice iz stvarnih razlogov. Dala se je beseda, in slovenski, toliko lojalni narod se ne sme slepiti.

Dr. Kaizl kot glavni govornik *contra*. On pravi, da ideja o nacionalnem sporazumljenju Čehov in Nemcev ima mnogo vabljivega, a na konkretni predlog dr. Pacáka nemška levica ni odgovorila. Kolosalna zapreka je v tem,

da je jeden del nemškega naroda, zastopanega po nemški levici, prenapuhnen v nacionalno-politiškem pogledu; ta napuh se opira na krivico, ki se je vstvarila in legalizovala l. 1867, sosebno pa z volilnim redom od l. 1873. Tedaj je nemška levica namerjala, parlament zasnovati takó, da bi bila na veke zagotovljena nemško-liberalna večina. Se le leta 1878 so dogodki porušili vsaj za nekaj časa nemško levico, in potem je doba Taaffejeve vlade dokazala, da celó pri volilnem redu od leta 1873 je možno spraviti levico v manjšino. Leta 1882 je grof Taaffe zasnoval volilno reformo, s katero se more vstvariti večina tudi brez nemške levice. Na poti, na katero je krenil Taaffe leta 1879, in na kateri je stal leta 1882, pokazal se je zopet leta 1893. Kakó malenkostna je politika tistih, ki so se združili in vrgli grofa Taaffeja! Levica je kapitalistiška stranka; saj je namerjala petakarje vreči iz volilnega prava. Dokler ne pride primerna volilna preesnova, ne morejo se notranje politične razmere ugodno razvijati. Razume pa se, da je treba podeliti v polni meri tudi državljsanske svoboščine, društveno pravo, pravo zborovanja in tiskovno svobodo. Vzduševanje izjemnega stanja v deželi, v kateri so viharne ideje in nazori, drugače je pa dejanski mir, je samovolja in brutalnost. Objektivno postopanje in novinski kolek naj se odpravi. Dokler nimamo tukaj pravičnega zastopstva, ne iztopimo iz opozicije. Kedar se poruši nemška levica, jedina zavira narodnega sporazumljenja, napóči doba za tako sporazumljenje. Preobratu smo bliži, nego slutimo, in voz je zrel, da se preseče. Razvoj stvari je Mladočehom le ugoden, oni morejo reči: Mi moremo čakati. — Na to je govoril glavni govornik dr. Beer *pro*. Pristopilo se je potem k specialni debati, ki je od zaglavja do zaglavja zanimivija, sosebno tudi radi tega, da se je dr. Lueger, kakor dr. Ed. Gregor odločno postavil proti duvalizmu. O drugem dalje v bodoče.

V specialni proračunski debati je govoril tudi kanonik dr. Gregorec. Rekel je, da Jugoslovani so nasprotniki trozveze, ker ne morejo verovati v odkrito prijateljstvo naših zaveznikov in obžaluje, da smo prišli s to politiko v neprijetno položeno z Apostolsko stolico. Od začetka, sosebno pa od ponovitve trozveze se avstrijski Slovani pritiskajo na steno. Ravno takó so Jugoslovani nasprotniki duvalizma, ker je grob avstrijske državne ideje. Duvalizem zahteva brezuslovno gospodstvo dveh narodov nad vsemi drugimi, in ne da doseči nacionalnega mira. Naši sovražniki morali bi biti pač zabiti, ko bi ne znali izriniti našega prepira. Duvalizem korumpuje junake od l. 1848. Hrvate, in zadržuje aneksijo Bosne in Hercegovine. Ako hoče sedanja vlada izvršiti svoj program, in da bode pravičnost in nepristranost podstava upravi, morajo se izpremeniti deželni načelniki v Trstu, Celovcu, Gradcu in Pragi. Začeti se mora tudi delo sporazumljenja s češkim narodom in njegovimi zastopniki. Ako se sporazumejo Nemci in Čehi, nastopi sprava tudi med Jugoslovani, Nemci in Talijani. Dr. Vašaty je ponovil svoj češki govor tudi v nemškem jeziku. O tem prih. več.

Pl. Plener, bivši finančni minister, je odložil svoj mandat, ki ga je imel od Hebske trg. zbornice. Kot vzrok navaja to, ker se ni posrečilo, da bi ostale „zmerne“ stranke skupej; pravi vzroki pa so drugod. No levica je osupnena; rada bi ga zopet privabila v svoje kolo.

Češko. V Pragi so slavili 25 letnico češke tehnike, ki je v kratki dobi razposlala po svetu znamenitih tehniških sil. Slavnostni govornik g. K. Jahn je označil zgodovino tehniških šol od l. 1705. do sedaj.

Na narodopisni razstavi je bilo doslej blizo 600.000 ogledovalcev.

Dne 4. t. m. je pripeljal v Prago poseben vlak slovaške rodoljube. Namestnik predsednikov narodopisne razstave g. Subert jih je srčno pozdravil. Pesnik Svetozar Hurban se je zahvalil, rekši, da Slovaki so revni, a nikdar takó, da bi brat ne obiskal brata. Na večer je priredilo slovaško društvo „Detvan“ „Šafaříkov večer“.

Vsesokolska slavnost v Pragi dne 28. in 29. jun. izvršila se je krasno in impozantno. Ko se je zasnoval spreved v „Vinohradeh“ (vzvišenem predmestju Praškem), zbranih je bilo kakih 8000 Sokolov iz čeških dežel, z Dunaja, zunanjih deputacij slov. in hrvatskih Sokolov in franc. gimnastov. Pozdravi župansteve in odzdravi so polni navdušenja. Ustavili so se pred staro mestno hišo, in tam so bili načelniki Sokolov in deputacij povabljeni v mestno hišo na grizljeje. Tu so napivali poleg drugih tudi dr. Gregorin iz Trsta v imenu slovenskih Sokolcev, g. Bučar v imenu hrvatskih itd. Sosebno so se oglašali člani francoske deputacije. Jugoslovanski deputati so bili ob raznih prilikah oduševljeno pozdravljeni. Ko so prišli Sokoli skupno ogledat si narodopisno razstavo, je pri vstopu govoril tudi g. And. Gabršček, urednik „Soče“, povdarja, da sedanja razstava nadkriljuje jubilejno od l. 1891. Sokolski dnevi bodo spadali gotovo k najlepši dobi te razstave, in dobro je, da so se je udeležili Sokolci slovenski iz Celja, Ljubljane, Trsta, Gorice itd.

Morava. Huda je bila te dni borba, ko je šlo za izvolitev 2 drž. poslancev. Dne 2. je bil za skupino mest Tišnjeve, Novo Mesto, Ldar, itd. izvoljen kandidat „lidove strany“ dr. Stránsky iz Brna, in sicer s 628 glasovi proti staročeškemu, ki je dobil 392 glasov. V Olomuškem pa je bil izvoljen Olomuški župan Engel s 1371 glasi proti češkemu kandidatu dr. Žacku in socialistu Hyánku, ki sta dobila skupno (918+93) 1011 glasov. Židje so zmagali proti Čehom; to pa ni čudo, saj je „N. F. Pr.“ prinesla debelo tiskan govor, v katerem govori Engel za Židovstvo.

Bukovinski Rusi. Znano je, da pravoslavni Rusi dobivajo uže stoletja cerkvene knjige iz Rusije. Lani se je bukovinskemu Malorusu I. A. Gregoreviču pripetilo, da so zasegli došedše take knjige iz Rusije. Cerkevna oblast, poprašana o tem, je izjavila, da ni nobene opasnosti gledé na lojalnost v teh knjigah. Vendar ruski renegati niso mirovali, in jeden prvih renegatskih škodljivcev, prof. Smalj-Stockij je izjavil, da v knjigah je izraženo veleizdajstvo, ker se nahaja v njih ime ruskega carskega doma. Dr. Vl. Th. Dudykijevič, ki se je potegnil za Grigoreviča, je dokazoval, da trditev Stockega je neosnovana. V ruski cerkvi verniki molijo in pojejo glasno; vsak se more preveriti, da narod v pravoslavni cerkvi moli za našega cesarja, ne pa za ruskega. Nič ni pomagalo; prišla je stvar do višjega sodišča v Levovu, in to je razglasilo, da je bila konfiskacija knjig neopravičena. Vidi se iz tega slučaja, kakó maloruski ukrainofili delajo v smislu poljske propagande. A to grško-katol. uniji le škoduje. Kdor hoče narod prignati v unijo s takimi sredstvi, ta ga le odganja od unije!

Poljaki so dosegli, da v Bukovini se dajejo poljskim dijakom šolska svedočva na poljskem jeziku, dasi ta jezik v Bukovini ni deželni!

Narodna hrvatska stranka v Dalmaciji je poslala 9. jun. t. l. svoje zaupne može na sestanek v Split. Razgovarjali so se o bližnjih deželnozborskih volitvah ter sklenili, da se odločijo samo za take kandidate, ki pristajejo

na program nar. hrv. stranke, in za priprave je pooblaščen poseben odbor.

Program „Nar. hrv. stranke“ od 1875. ponovil se je l. 1889 po naslednjem tekstu:

1. „Narodni hrvatski klub“ stoji nepomično na stozernem temelju državnoga prava hrvatskog i „cjelokupnosti Hrvatske“. Prama tomu teži, da se Dalmacija što skorije sjedini sa Hrvatskom i Slavonijom, i da se Hrvatskoj državi povrate sve stare njezine česti. — 2. Pod zaštitom toga hrvatskoga državnoga prava Hrvati i Srbi u Dalmaciji uživaju ista prava u svakom pogledu, kako sačinjavaju isti te jedan narod, izvan kojega nepriznaje se da ima drugoga u Dalmaciji. — 3. „Narodni hrvatski klub“ dužan je i spravan u svaki sgodan čas potražiti, da bi naš premilostivl kralj na temelju narodnih i pisanih prava potvrdjenih Njegovom svetom rieči, sjedinio Dalmaciju sa Hrvatskom i Slavonijom i povratio državi Hrvatskoj sve njezine česti. Dok se to oživotvori — da se sve to bolje spravi narod na to oživotvorenje i to lašnji mu se put pokrči — „narodni hrvatski klub“ nastojati će svimi zakonitim načini: da kriepi hrvatsku sviest, da ponarodi sve učione i urede u zemlji, da se zemlja rieši talijanštine i obrani od niemčenja. — 4. „Narodni hrvatski klub“, nemiešajući nikako vjeru sa narodnosti, niti ovo dvoje spajajuć, braniti će staroslavenštinu u crkovnoj službi, kao stečevinu naroda i uslov prosvjete. — 5. Promičući svaku granu blagostanja u zsmli, u ovom će krugu osobito nastojati, da se Dalmacija željeznicom spoji sa monarkijom, kao i to, da se glavne luke na Jadranskom našem moru željeznicom privežu Bosni, prirodnom zaledju Dalmacije, bez koje Dalmacija nema ni hrane ni obrane.

ZADAR dne 6. kolovoza 1889.

Sam po sebi nam je ta program simpaticen, ker izrecno postavlja Srbe v isto vrsto poleg Hrvatov in torej Srbom jemlje podstavo opravičenega nasprotstva gledé na izvršenje hrv. prava. Simpaticen nam je ta program tudi radi tega, ker v 4. točki šteje za svojo dolžnost, „braniti staroslavenštinu v crkovnoj službi, kao stečevinu naroda i uslov prosvjete“. S tem zopet dokazuje, da Srbom ta stranka ne more kazati se opasna, ker hoće ščititi v cerkvi isto, kar imajo Srbi v svoji cerkvi.

Pogrešamo pa v tem programu, s kakimi preduslovji hoće ta stranka pospeševati izvršenje hrvat. drž. prava. Ali hoće pridružiti Dalmacijo Hrvatsko-Slavoniji pri sedanjem duvalizmu ali posredstvom tega, da se poprej poruši dnalizem? Ako hoće doseći to pri obstanku duvalizma, je stranka separatistična in opasna drugim Slovanom, kakor vsaka stranka, ki hoće izvršiti državno pravo pri tem, da bi še nadalje obstal duvalizem. Vzrokov za to tukaj ne ponavljamo. Potem pa pogrešamo v programu nar. stranke tudi to, da čisto nič ne govori o taktiki v držav. zboru, ki, do izvršenja hrv. prava, ostane važen za Dalmacijo in torej tudi za dal. Hrvate. Drž. zbor Dunajski podaje tla, s katerih je možno vspešno delovati na porušenje duvalizma in izvršenje historijskih prav. S tega stališča je možno pretresati program tudi pravaške stranke, torej obeh strank v obeh polovinah cesarstva.

O razmerah v Dubrovniku. Hrvatski rodoljub, ki je sam iz južne Dalmacije, nam natanko poroča, kako je bila s kaznijo Dubrovniških gimnazijalcev. On kaže, da so bili srbski višigimnazijalci zasnovali posebno društvo, v katero so vabili hrv. dijake nižih razredov; ko so videli hrv. dijake viših razredov, da se dopušča kaj takega,

zasnovali so oni v bran jednako društvo. Nato pa so sledile denunciacije, prišlo je do 1., 2. in 3. preiskave, pri kateri se je bilo treba zagovarjati tudi profesorjem. Čitali smo v srbsk. listu, da kaznovani so 4 srbski dijaki; kaka bode drugače, ni še znano. S tem popravljamo poročilo, ki smo je dobili ondan od druge strani, in katero je trdilo, da bi bili kaznovani hrv. dijaki. Vidi se, kakó hudo nasprotstvo je med Srbi in Hrvati; ta borba je pogubna in mislečim Slovanom ni lahko umevna.

Črna Gora. „Глас Црногорца“ praznuje v slavnostni obliki 24. rojstveni dan prestolonaslednika Danila. V isti številki se poroča, kakor da bila formalna zveza med Rusijo in Francijo gotova.

Srbija. Pred otvorjenjem skupštine je ministerstvo Krističevo izročilo kralju svojo ostavko. Srbiji — delajo preglavico nemiri v Makedoniji; pazijo jako zavistno, da bi Bolgari ne bili na prevelikem dobičku!

Makedonsko vprašanje. Sedaj se potrjuje, da v Makedoniji so uže dolgo pripravljene vstajne čete, ki napadajo turške vojne oddelke, po tem pa se umikajo v gore. Bolgarska deputacija, došedša v Petrograd, da položi zlat venec na gomilo carja Aleksandra III., je vprašala grofa Ignatjeva in gen. Kirjejeva, kakó misli Rusija o Makedoniji. Ona dva pa sta odgovorila, da Rusija ne bo de podpirala Bolgarske o mak. vprašanju, dokler se Bolgari v tej stvari ne sporazume s Srbi, in dokler ne bodo postopali skupno. Ker je Bolgarska dosegla od Turčije 4 škofije v Makedoniji, bi dobili tudi Srbi radi 2 srbski škofiji. V Staro Srbijo dere sedaj 300 srbskih vstajnikov.

Rusija. Dne 28. jun. so v Mitavi praznovali stoletnico pridruženja Kurlandije k Rusiji. Arhiepiskop je izvrševal bogosluženje v stolnici. Car je prijazno odgovoril na brzojavno poklonjenje. Potem se je otvorila Latiška seljska razstava. Po blagoslovu je zapel Latiški pevski zbor narodno himno. Zbor je štel 5000 pevcev.

Trgovsko ministerstvo je izdelalo načela za trgovinsko naobraževanje. Poleg jednega višega učnega zavoda bodo še nižje šole in sicer: trgovinska učilišča, trg. šole in trg. razredi.

KNJIŽEVNOST.

„Český Lid“. 3. št. t. l. obseza med drugim: Stetek i chalupa na Chodsku. (S. 2 vyobr.) Fr. Jan Hruška. — Vzorky slovačského vyšívání. I. Sima a I. Klvaňa. — Lidové a pohřebi. Fr. Domorázek. — Svatební průvod z kraje litomyšelského. Itd. Vrhů tega mnogo slik in ilustracij. Slovenkam bi privoščili, da bi si mogle ogledati v tej št. krasne čipke, kakoršne za svoje potrebe še dandanes izdelujejo Slovačkinje. Videti je, da je vsak vzorec neprekosljiv.

V. Beneše Třebizského spisy sebrané. Nakladatel Topič v Praze. To delo je dospelo v drugem cenem izdanju uže do 92. seš. Sedaj so na vrsti spisi „z různých dob. Historické povídky. Seš. stojí 16 kr.

Cesta kolem světa. Jos. Kořenského. Tiskem a nakl. J. Otty. V Praze. Seš. 14. a 15. Obseza nadaljevanje Japonskega. Seš. stojí 30 kr.

„Княз Арбанур“, драмски чин, од Николe I., II. 50 noc. To najnovejše pesniško delo kneza Nikole I., dobiva se v državni tiskarni na Cetinju.

Dabilo na naročbo.

S to (27.) št. je pričel „Slovanski Svet“ svoj drugi tečaj. Zatorej vljudno prosimo, da ti, ki niso plačali do konca leta, obnové, oziroma dopolnijo svojo naročnino. Prijatelje in prijateljice našega lista vljudno prosimo, da mu pridobivajo čim dalje več novih naročnikov, ker le takó moremo izpolnjevati dolžnosti, ki si jih nalagamo. Tukaj tudi z zavestjo povdarjamo, da, kdor se naroči na naš list in ga je sposoben čitati, nam ne podari čisto nič, pač pa utegne koristiti sebi z utrjenjem nazorov o važnih sedanjih vprašanjih. Mi opazujemo sešebno zadnje desetletje, kako je z duševnim orožjem naše vodilne inteligencije, in reči moramo, da *jako neugodno*. Plitvost političnega mišljenja je celó pri nekaterih državnih poslancih taka, da se je moramo sramovati. Ako imamo takih poslancev, ki izjavljajo v državnem zboru, da se ne kesajo, da so podpirali protislovanski sistem v koaliciji, potem česa naj iščemo zunaj kroga državnih poslancev? Nekaka pomehkuženost mišljenja se je naše inteligencije polastila, in zato se zdi čitanje našega lista mnogim naobražencem pretežavno. Kaj bi taki ljudje storili pri zares sistematični znanstveni knjigi? Taka ne sme biti v dobi razvoja „Sokolstva“; postanimo čvrsti Sokoli tudi na duhu! Drugače ni spasa, ker naša doba tudi od slovenske inteligencije zahteva neizmerno mnogo.

Mi se nadejamo, da z našimi sedanjimi akademiki bode bolje; njim priporočamo, naj se urijo v težavnih problemih, tudi v jedrnatem in krepkem slogu!

Mi po svoji moči bomo kazali sešebno mladini velikih šol, kakó naj premaguje težave vsakega zaresnega učenja, vrhu tega tudi, česa jej je poleg strók še posebe potrebno.

Pri ženskih smo dolžni ravnati se po sedanjih razmerah, in njim moramo podajati duševne hrane v drugem slogu. Takó se nadejamo, da ne bomo delovali brezuspešno na nobeno stran. Zato pa potrebujemo tudi mi stalne gmotne in duševne podpore; ne za jedno, ne za drugo ne zadoščuje samo naša moč in tudi ne dosedanja podpora. No spoznali smo, da je med rodoljubkami in velikošolci nekaj prav zaresnih, vstrajnih sil, ki so nam izdatno pomagale v prvem tečaju. Tem se zahvaljujemo in priporočamo nadalje, druge pa vabimo v krog naših sotrudnikov. Dela nas čaka obilo; vstrajajmo pri njem!

„Slovanski Svet“ stoji s prilogi vred:

Za vse leto 5 gld. — kr.

„ pol leta 2 gld. 50 kr.

„ četrt „ 1 gld. 25 kr.

Za učitelje, učiteljice in dijake:

Za vse leto 4 gld. —

„ pol leta 2 gld. —

„ četrt leta 1 gld. —

Zunaj granic Avstro-Ogerske stoji za vse leto 5 gld. 50 kr.

Opomnja. Izterjanje nekaterih starih dolgov smo izročili odvetniku; druge izročimo, če dotičniki ne poravnajo do srede tega meseca.

Uredništvo in upravnštvo „Slovanskega Sveta“.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja vsako soboto na 8 straneh, slučajno s prilogami. Stoji za vse leto gld. 5, pol leta gld. 2.50, četrt leta gld. 1.25. — Za učitelje, učiteljice in dijake za vse leto 4, za pol leta 2 in za četrt leta 1 gld. — Posamične številke pri upravnštvu po 8 kr. — Zunaj Avstro-Ogerske na leto 6 gld. 50 kr. — Inserate sprejema upravnštvo. — Naročnina, reklamacije in vsakršna pisma naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu (ulica Molin grande, št. 2).

Izdajatelj, lastnik in odgovorni urednik: Fran Podgornik. — Tisk tiskarne Dolenc.

Opomnja uredništva. G. Alastor. Po Vaši želji; te dni več pismeno. — G. Golobov: Prekasno došlo; izročil dalje. Hvala lepa. — Nekateri pesmi hranimo za dijaško, druge za žensko prilogo. — G. Pajojevnik: Hvala! Če morete, dodajte komentar v latinici. Porabim vse. — Vse tiste, kateri so nam poslali kaj, pa nismo še priobčili, prosimo za potrpljenje; ustrežemo po možnosti in polagoma. —

Popravek. V 26. št. str. 144 na desni 1 odstavek zgoraj stoji: „Dr. Trinajstić je rekel pri banketu 27. t. m., da narodni delavci so vsi zbrani — pri banketu, da drugih ni in ni bilo“. Dr. M. Trinajstić pripominja k temu, da „ima mnogo i Hrvata i Slovenaca, koji živo utječu u našu borbu, ali sbog raznih razloga nisu prisustvovali banketu“. V listu navedenih besed izjavil ni on, ne njegov brat. Mi to radi popravljamo; poročevalec si ni zabeleževal govorov, in vsled tega je nastala pomota, in da je pripisal dr. Trinajstiću, županu Pazinskemu, to, kar je — cum grano salis — morda izjavil kak drug govornik.

Slavno uredništvo! Umoljava se kolegialno To Sl. Uredništvo, da bi isto blagohotno izvolilo uvrstiti u svoj cijenjeni list sljedeće redke: Pošto mi finacijske okolovštine nisu dozvoljavale izdavati unapred od mene uredjivani list „Il Rinnovamento“, usilovan sam bio pretrgnuti daljnje izdavanje istoga i pridružiti se početkom tek. mj. svomu starijemu drugu. g. Anti Jakiću, uredniku i vlasniku lista „Il Pensiero Slavo“ kod kojega ću odsad unapred suradživati. Dok ovo javljam preplatnikom bivšega „Rinnovamento“ nutkam iste, da se izvole predplatiti na „Pensiero Slavo“. Onim pak prebrojnikom lista „Rinnovamento“, koji su se na isti predplatili do konca prosinca tek. god. javljam, iza kako sam se sporazumio sa g. Jakićem, da kad bi htjeli, mogu primati kroz gori naznačeno doba, mjesto „Rinnovamento“, „Il Pensiero Slavo“ dostavljajući upravi ovog potonjeg lista dotičnu razliku predplate, biva oni koji su izplatili za tekući tromjeseč upravi „Rinnovamento“ for. 1.25 nek izvole dostaviti nč. 75 upravi „Pensiero Slavo“; a oni koji su izplatili upravi „Rinnovamento“ za tekuće polugodište for. 2.50, nek izvole dostaviti upravi „Pensiero Slavo“ for. 1.50; i tako će dobivati „Pensiero Slavo“ do konca prosinca, dotično do konca rujna tek. god. U nadi, da će se, obzirom na moje finacijske okolovštine, gospoda predplatnici lista „Rinnovamento“ zadovoljiti sa ovim predlogom, izrazujem jim unapred moje najiskrenije zahvale i ostajem uz odlično štovanje predani

Ivan Kušar.

Trst, 2. srpnja 1895.

„Slovanski Svet“ prodaja se odslej v Trstu po tabakarnah: Piazza Caserma, No. 1; Via Cecilia No. 2; Campo Belvedere No. 21; Piazza delle Poste No. 2; Volti di Chiozza No. 1; Ponte della Fabra No. 7; Piazzetta Santa Lucia No. 1; potem: Internationales Zeitungs Bureau (pri stari Borsi). Posamične številke po 8 nvč.

V Ljubljani: v knjigarni Ant. Zagorjana, posamične št. po 10 n.

Vanjski trgovci

pozor!

na tvrdku braće 3—4

Ribarić u Trstu.

Spomenuta je poštena i dobro poznata trgovcem sa ugljenom i drvima u Kranjskoj, Štajerskoj i Hrvatskoj.

V Trstu, 3. julija 1895.

Ljubeznjivi prijatelj!

Lepo hvalo za odkritosrčni Vaš svet! . . . „Zamaknite se v delo, prisedite rajši k pisalni mizi tudi v onih trenotkih, kedar se zatapljate v svoje še takó krasne sanje, katere Vam ne donašajo drugega nego žalost in nemir“ Besede te so uprav na mestu za me in za vse take sanjače in sanjačice, kakoršna sem jaz, samo ne vem, ali Vas jaz in drugi sanjači bomo mogli slušati. Imela sem z Vašim, proti Vaši navadi jako dolgim pismom, kakor neko lekcijo modroslovja, in dasi me niste še uverili o vsem, in dasi bi mislil kdo, da je bil list dolgočasen, prečitala sem ga vendar dvakrat, trikrat, in nisem Vas imenovala, kakor ste se bali, temnoglednega modrijana, ne sivolaslega učenika, (poslednje, vem, da niste).

Dasi sem vedela uže davno, dasi se čita, sliši in vidi, da prave sreče ni na svetu, porazile so me vendar Vaše takó trpke, takó odločne in neizprosne besede: „Verujte meni, prave sreče ni na svetu. Hodite, koder hočete, ne dobite človeka, o katerem bi se reklo: nič mu ne manjka“ Čemu torej vse naše težnje, silno, nepremagljivo nagnenje k sreči, čemu naša živa preživa šelja sreče?

Odslej torej z Bogom vse sanje, o

„мечти, мечты, гдѣ ваша сладость?“

Umela sem iz Vašega pisma, da dosežemo jedino, pravo srčno zadovoljnost, ako svoj talent in svoje sile obračamo v korist svojemu bližnjemu in svojemu narodu, da le v uspešnem blagotvornem delovanju tiči mir in vsaj približna sreča, a prave popolne sreče pričakujemo naj le, kjer si bodi, po tem kratkem in precej britkem življenju.

Spominjate se morebiti še, kako smo razpravljali nekega večera o tej stvari v Vaši dragi mi rodbini. Vi ste dejali, da ženska mora imeti, in prav dobro je, da ima vero, kajti ona nima kaj postaviti na isto mesto v srce, kjer je vera, „a mi možki pri tolikih predmetih, ki polnijo naše srce!“ Ugovarjala sem Vam jaz, kakor tudi Vaša ljubeznjiva Ivanka, in dejala, da mi boljše ugajajo možki, ki vere niso še izruli iz srca. Pogledali ste me od strani, malo smehljaje se in mislili, Bog ve kaj, sebi v prid, a jaz sem za trdno vedela, da Vi niste še napolnili prostora, kjer je običajno vera, z nobenim drugim predmetom. Danes, ko mi odgovarjate na moje poslednje otožno in malone obupno pismo, dokazujete, da se nisem varala ta čas. Ako tudi mi danes to dokazujete tako jasno in pričate takó očitno, danes vendar nisem zadovoljna. Daleč, daleč je to, sem si mislila, čitaje Vaše pismo, in hotela bi bila rajše čitati: pojdi, kamor si želiš, — Vi veste, — tam dobiš svojo srečo, ali: stori to, in bodeš srečna, ne! Neizprosno mi govorite: Delaj, delaj, delaj za svojega bližnjega in za narod svoj, zadovoljna, mirna bodeš, a srečna bodeš potem v neznanem, Bog ve, katerem ali v nekem novem svetu gotovo!

Ne vem, sem li jaz, ali smo vsi taki. Ker ste mi dejali takó, hotela bi, da bi mi bili dejali, da se najde sreča uže tu na tem svetu, in za gotovo vem, da, ko bi mi bili pisali to, oporekala bi Vam in dejala, da je tu popolna sreča nemožna. Večno nasprotujoči duh sem jaz! Da je pa v uspešnem delovanju velika zadovoljnost in tolažba, o tem sem uverjena in malo izkusila sem uže sama ter vem, da blagor onemu, kdor more delovati uspešno in mnogo!

Me ženske imamo res važno nalogo in storimo lahko mnogo dobrega ali mnogo slabega, a Vi, gospodje možki, nam priznavate še vedno premalo to važnost v življenju. Dasi se govori in piše o ženskih in ženskem vprašanju tudi pri nas Slovencih, in dasi mislijo Slovenci zaresno o ženskem napredku, kako bi prišli do napredka, vendar ne vedó natanko. Res, smo me Slovenke raztresene med inorodci po raznih slovanskih pokrajinah in ne moremo delovati za bližnjega in za narod takó uspešno, kakor delajo druge slovanske žene, vendar storile bi lahko tudi naše žene več nego storé, a to je zavisno od Vas, gospodje možki! Ker ste me uže vspodbujali k delu takó obširno in takó prepričevalno, maščevati se hočem nekoliko nad Vami ter Vam dati tudi jaz par lepih nauk in sicer odgovarjaje na Vaše vprašanje, stavljeno proti koncu pisma.

Vprašate me tam, kakó je bilo pri slavnosti „Naše Sloge“, in smo li bile tudi me pri maši, shodu, obedu i. t. d. Bil je četrtek, in v tak dan, dobro veste, meni ni bilo možno iti, ali udeležile bi se bile slavnosti lahko druge Slovenke in Hrvatice v Trstu, kaj? Ne, našim možem ni se zdelo vredno uvesti svoje žene v svoj krog, kjer bi se bile navdušile, kjer bi bile slišale krasnih govorov o imenitni stvari, kjer bi se bile mlačne ogrele, gorke navdušile še bolj. Prašam Vas, zakaj je bil — pisano sicer ni bilo nikjer — pristop k tej slavnosti zabranjen našim ženskim? Zakaj kričé potem: Ženska ima lepo, lepo, važno vlogo v narodnem življenju, kjer je ženska vzbujena, vzbujen je narod? Ali morda je uže vzbujena, če gre na par plesov v narodna društva? Ako so mislili, da bi ženskim bili oni govori neumljivi, pri vsem tem naj bi jih bili privedli; dolgočasijo se itak večkrat, in če se tudi jedenkrat več, kaj za to? Ne bi li padlo vsaj kako zrno na rodovitna tla? Vidite, v tem grešite mnogo, mnogo in s tem dokazujete — dasi kričite — Vi sicer ne —, da ženska ne zaostaja po duhu za možkim, v dejanju dokazujete, da je nerazumna, da nima pojma za take stvari. Jaz pa pravim in vem, da se mi malo smeje, — da bi jih morali voditi baš na take resne shode (če tudi ne na zaupne, ako se bojite njih jezička), na take redke lepe slavnosti, kjer bi slišale mnogo lepega in zanimivega o naši minulosti, trpkega o sedanjosti in navdale se z nado za boljšo bodočnost. Ne, pri takih slovesnostih naj ne bode žen, žene bodite doma! Kedar bode kaj šaljivega, kaka neslana burka, ali kjer se vam bode lahko laskalo in dvorilo, tje pridete ve. (Človeku se vsiljuje misel, da morajo imeti naši možje žene in hčere z jako kratko pametjo.) Ko bi bila mogla jaz, šla bi bila, tudi ko bi tam ne bilo nobene druge samo, da bi pokazala možem, da so dolžni v prihodnje uvesti tudi svoje žene in hčere. No, zvečer sem šla sicer k „prijateljskemu sestanku“ in razveselila sem se, vstopivša, vidé, da je bil naš spol dobro zastopan. (Čula sem, da so ga zjutraj povabili izrecno). Gospodje možki pa so bili utrjeni od potovanja, naravno torej, da zvečer ni bilo prav nikakega življenja. Le mladi pesnik Katalinić-Jeretov — poznate ga? — izvrstni improvizator deklamoval je jedno svoje pesem ter govoril poleg drugega mladeniča lep oduševljen govor.

Ali za nas, ženske, morajo biti tudi utrjeni možki dovolj.

Zapomni naj si naša močnejša polovica zlate besede, katere je zapisala naša Pavlina Pajkova, da: pri narodih in človeških plemenih, kjer je ženska izključena od društvenega gibanja ter jo pusté rasti v nevednosti o družbinskih in domovinskih stvareh, ni napredka: pravi na-

rodni napredek je tam nemožen. Taki narodi so obsojeni k poginu ali k sužnjosti.

Ne pisati samó in kričati, da vam je ženska ravnopravna, tudi dokazati morate to v dejanju!

Toda kam sem neki prišla od srčne zadovoljnosti, od popolne sreče, o kateri sem govorila v začetku? No, Vi pravite: delaj, delaj, delaj, dajte torej tudi nam pravice, prilike, vspodbujajte z dejanji, to sem Vam hotela reči z obširnimi svojim pismom. Dajte, da bomo mogle biti deležne tudi me ženske one srčne zadovoljnosti, ki jo daje uspešno delovanje, dajte vzbuditi v nas vseh ljubezen do dela in do naroda, da nam ne porečete, da tratimo svoj čas le z ničemurnimi predmeti in skrbmi, da bomo iskale v tem življenju blaga in zadovoljnosti, katero daje uspešno delo, in da se bomo mogle tudi me nadejati popolne sreče tam. Bog ve v katerem, vendar gotovo v nekem novem svetu! (Ali naj bode nam tudi tje zabranjen pristop?) Ne sme li Slovenka nadejati se, ne sme obračati ná-se pesnikovih besed, izrečenih nemški ženi:

Dein Gott so gross! dein Geist so schön!
Wie könnten wir zum letzten Mal uns sehn?!

Zavleklo se mi je uže preveč to pismo; kar ste me vprašali o gledališču in o nekih dramah, pisala Vam bodem v bodoče. Povem naj Vam le še, da sem zadovoljna z Vašim predlogom, naj si dopisujeva redno, in sicer jeden teden dobite pismo Vi, drugi jaz. Navadni vsakdanji ljudje gledali bi tako redno dopisovanje z zlobnim, malicioznim očesom, no, mi dva stojiva nad njimi in njih sodbo, in Vaše plemenite in ljubeznjive Ivanke, ki mi je uže večkrat zažugala s svojim prstičem, češ, da Vam moja pisma ugajajo malo preveč, se tudi ne bojim; le povejte ji, v tem ko jo pozdravljate za me. Glejte, da bodete točni, kakor bode Vaša *Márica*.

Učenje jezikov pa ženska naobrazba.

Do najnovejšega časa ni bilo ženskih šol, ki bi bile pristopne deklicam nižih krogov; bili so takó zvaní učni instituti bolj za plemške in bogate rodbine. V teh aristokratskih učnih zavodih se je gledalo in se gleda še dandanes posebno na to, da se deklice učé raznih modernih jezikov. Drugi predmeti o prirodi, človeku in človeški družbi pa so se smatrali za ženske kot postranska stvar in so se radi učenja jezikov zanemarjali in morali potiskati v ozadje. Dandanes, ko začena država sama snovati šole tudi za višje izobraženje žensk, postavljajo učenje jezikov in drugih stvarnih predmetov v ugodnejše razmerje, vendar pa stare tradicije vplivajo še vedno takó mogočno na roditelje, da silijo ti svoje hčere pa v postranskih urah učiti se tistih modernih jezikov, ki niso obvezni v novih šolah.

V obče je še dandanes razširjeno mišljenje, da, kdor zna mnogo jezikov, je uže zaradi tega izobražen; tudi so deklice, ki pridejo iz učnih zavodov, jako ponosne na svoje znanje raznih jezikov, in drugi jih radi tega gledajo nekako takó, kakor gleda siromak na bogataša. Vprašanje je le, ali niso ti stari in vkorenjeni nazori napadni, neosnovani.

Kaj je jezik? Sestava posebnih znamenj. Ta znamenja so besede, ki kažejo na stvari in reči in njih razmere. Ako kdo izgovori na slovenskem jeziku besedo „stol“, kaže s tem na posebno reč, na stvaren predmet. Beseda „stol“ je znamenje za ta predmet, in isti sloven-

ski jezik je s tem, da ima tako besedno znamenje, dosegel vse, kar mu je potreba za poznamenovanje tega predmeta. Naj bi Slovenci tekom časa iznašli tudi še kako drugo znamenje za isto stvar, ki jo imenujemo sedaj „stol“, s tem bi čisto nič ne povečali svojega znanja o predmetu, ki nam je sedaj znan pod imenom „stol“. Ako se učim še več drugih jezikov in poznam torej n. pr. nemško, italijansko, francosko znamenje za naše znamenje „stol“, nisem gledé na stvarni predmet čisto nič modrejši, nego sem bil dotlej, ko sem poznal samo slovensko znamenje. Isto velja pa tudi za skladanje besed ali takó imenovanje stavke. Ako razumem slovenski stavek „oralo je potrebno kmetu“, zopet se prav nič ne poveča moje znanje, moja učenost, če znam isti stavek povedati tudi na nemškem, italijanskem in drugih jezikih. Po takem se vidi, da učenje jezikov ne pomnoži našega znanja o stvareh, temveč nam pridobiva le več znamenj za iste stvari in njih medsebojne razmere. Predmeti ostajajo vedno jedni in isti, le znamenja se nam množe za vsako stvar, za vsako razmero stvari.

Takó more torej kdo prisvojiti si pet, deset jezikov, ne da bi bil vsled tega bogatejši v znanju o svetu in življenju. Nasprotno pa utegne poznati kdo samo svoj jezik, pa je s svojo pridnostjo pridobil si toliko več znanje o prirodi in človeku, v obče o stvareh. Tak človek je sposobniši za mišljenje in praktično delovanje, nego pa tisti, ki zna po več jezikov, pa je zanemarjal učenje stvarnih predmetov. In tako se pripeti po šolah in v življenju večkrat in je tudi umevno; saj kdor si prisvaja znanje več jezikov, porablja čas za isto učenje, in mu ne ostaje ali nič ali pa le malo časa za učenje drugih predmetov. Gimnazije so pri nas še sedaj zasnovane takó, da učenci porabijo mnogo preveč časa za latinski in grški jezik, zato pa zaostaje drugo njih znanje, in v poznejši dobi je težavno popolniti to, kar je zakrivila osnova gimnazijskih šol.

Učni zavodi za deklice pa ne odmerjajo učenju toliko let, kakor naše srednje šole, in vendar so naše deklice običajno prisiljene, učiti se več, pa modernih jezikov, nego se jih učé gimnazijci. Zato ni čudo, da takó izšolane deklice zaostajajo v znanju o prirodi, o človeku, njegovi obci in kulturni zgodovini. Poleg jezikov so se učile uže v šoli največ iz leposlovja, a še tu le iz takih oddelkov, ki jako malo pomnožujejo pozitivno znanje o notranjem, dušnem delovanju. Takó razpolagajo sicer s pomnoženimi znamenji za jedno in isto podobo stvari, za jeden in isti predmet, niso pa obogatele z znanjem drugih nauk, in takó morejo sicer govoriti gladko, v elegantnih oblikah, ne morejo pa sezati v zaresniše presojevanje stvari. Takó ostajajo razmerno uboge na duhu kljubu bliščobni sposobnosti, vsled katere se odlikujejo v tradicionalnih konverzacijah ali običajnih salonskih razgovorih.

Slovenke niso imele doslej ne sreče, ne nesreče, da bi se bile v mnogem številu vzgajale po tukaj označenih šolah, naj so samostanske ali posvetne. Tiste pa, ki so bile v takih zavodih, morejo s stališča jezikovnega znanja soditi o nedostatkih drugega svojega znanja. Njim bi mi nič boljšega ne želeli, nego da začnejo marljivo popolnjevati tisto, kar so jim šole podelile le površno ali samo v začetkih. No za to bode še prilika izpregovoriti. Tu pa imamo pred očmi še tiste Slovenke, ki so bile le malo v šolah, pa imajo voljo, same izobraževati se.

Čitateljce vidijo, da ni ravno posebna sreča, seznanjevati se z več jeziki: praktične in duševne potrebe nas silijo, da si prisvajamo poleg materinega še kak drug jezik. V Avstriji so razmere take, da še širi najbolj

nemščina med nenemškimi narodi. Ako ne gledamo na politične tendencije, morejo si drugi narodi nemščino prisvajati radi bogatih zakladov, ki so založeni v znanstvu in beletristiki. Slovenke, kolikor se niso učile po šolah nemščine, morejo za svoje duševne potrebe priti do cilja tudi po drugih poteh. Hrvaščina in srbsčina je jeden in isti jezik, samo da je za Srbe pisan v cirilici. Srbsko-hrvatskega jezika se Slovenki ni treba učiti: naj si prisvoji znanje srbskih črk, pa naj čita hrv. in srbske knjige: s čitanjem in morda s kakim slovarčekom v rokah si prisvoji brez vsake težave ta lepi, za Hrvate in Srbe jednotni jezik. Uže samo s tem si otvori vrata do obsežniše literature o znanstvu, še bolj pa o leposlovju, sosebno narodni poeziji. S tem, da začne Slovenka čitati hrvatski in srbski, ni časa potratila za to izučenje, in ostaje jej torej čas, da si izbere izučenje jezika kakega velikega naroda. Nemški mislitelji sami trdijo, da dandanes je za više izobraženje potreben za Nemce še francoski, nekoliko angleški in kmalu pač tudi — ruski jezik. V vsakem teh jezikov je književnih pomočkov do najviše stopinje omike. Kar ni na literaturah, pisanih na teh jezikih, izvirnega, to pa je na razpolaganje v dobrih prevodih. Vsaka Slovenka, ki hrepeni po viši izobrazbi, more izbrati si, kakor jej je primerno. V domači književnosti čuti taka Slovenka nedostatnost in zato je dolžna iskati literarnih pomočkov drugod. Po svojem razumu se more odločiti po našem navodu za tisto svetovno literaturo, do katere more dospeti po najkrajši poti. Slovenki, hrepeneči po viši omiki, zadoščuje znanje jednega jezika z obsežno znanstveno in leposlovno književnostjo.

Učenje jednega jezika razvija zajedno zavest o posebnostih materinega jezika: človek je prisiljen primerjati, v čem se pokrivajo, v čem pa razlikujejo jedni in isti stavki materinega in drugega jezika. Laže si takó

zapomnimo svojstva jednega in drugega jezika: važno je pri tem, da znamo rabiti pravilno in prav svoj jezik. Zato pa je treba gledati v slovnici materinega jezika sosebno na znanje o stavkih; v tem znanju je združena tudi logika jezikova. Če človek tudi ne pozna takózvane formalne logike ali zakonov o pojmi in mišljenju, vendar more pravilno misliti, govoriti in pisati, če se je dobro uril v snovanju raznovrstnih stavkov.

Drugače pa nam materin jezik obogati pri prisvajanju pozitivnega znanja ali znanja o naravi, človeku in njegovi kulturi. S takim znanjem nam postaje jezik krepek: uglađi pa se nam s čitanjem najboljših leposlovnih del v domači književnosti. Tu ni dovolj povdarjati, da si pridobimo več vkusa za jezikovne pravilnosti in lepote s ponovljenim čitanjem jedne same dobre knjige, nego s površnim čitanjem sto drugih, ne posebno vrednih in priznanih literaturnih del. Malo, pa dobro velja še posebe za duševno hrano!

Kakor vidimo, nam daje uže primerna sodba o znanju jezikov tudi merilo v roko za presojevanje prave in napačne naobraženosti. Ne tisti je uže omikan, ki zna več jezikov, temveč tisti, ki si je s pomočjo jezikovnega znanja po dotičnih literaturah prisvojil določenih naukov o svetu in življenju. Brez prisvojitve teh naukov ostaje vse jezikovno znanje lupina brez jedra. Jedro je glavno in bistvo, jezik je le sredstvo za namen, da pridemo do jedra in bistva.

Vsaka čitateljica izprevidi, v kakem razmerju je jezikovno in stvarno znanje: po tem spoznanju naj se vsakatera ravna in popolnjuje, kar so jej odtegnile neugodne razmere v prvi mladosti ali pozneje. Sicer pa dojdemo prilično k razgovoru tudi o pozitivnem znanju.

Uredništvo.

Gazele Tinici.

3.

Iskal po vrtil sem domačih tebi slični cvet,
A vrnil z resignacijo se k tebi, draga spet!
Oj, kaj šopiri in košati tu ponosnih se cvetic,
Pa slednjež k srcu, ah! pregrdi je — mrčes pripet!
Gizdávost in brezdušnost smela in lepota brez-vonjav,
Glej, s takimi cvetovi, draga, vrt je naš odet!
Kako počije pak pri tebi si od gnjeva mi srcé, —
S tolažbo polni dušo mi pri tebi vsak posét!
Vsaj česar išče osameli duh povsodi mi zámán,
Pri tebi najde v meri polni, — vzorni cvet deklet!

4.

Kako naj slávo tebi duša moja peva, — oj povej!
Prebór ko slednji vír je besedij mi, deva? oj povej!
Ko začnem pri čaróbi tvoji, ki vzbudila mi srcé,
Kako miline vse naj jezik vboj našteva? oj povej!
A ko vrlin mi duše tvoje bláge zláto-čisti vír
V glasovih pesmi moje vredno naj odmeva, oj povej!
Povej, kakó med strune lire Apolona desna naj,
Kako ob njé dostojno naj mi seže leva? oj povej!
In ker z Olimpa mi dovela Vila ni božanstva móč,
Kako, kako naj vreden bom ti slavospéva? oj povej!

Kamnoselski.

G e b i l d e t.

Genre s'ičica.

Svršila je uzgojni zavod izvan otačbine; Znade pet njemačkih ríeci, tri ríeci francézki. Klanja se desno i lievo: *Gut Morgen, Bon jour* i pjeva čitavi dan po kući

Porrei morir . . .

Ne pjeva li, tad muči glasovir udarajuć na njemu kakvu švabsku romancu. Nije li kod glasovira, tad guta *moderne romane*, ili se čeznutljivo nasloni na prozor i puši cigaretu. Iz tih sanjarija probudi ju zveket oficirske sabljice. Tad se ona ukloni s prozora, da ne bude „*koketa*“, i

onako joj slučajno padne kitica cvieća na mladog časnika, a u sobi zamnije pjesma:

Ob ich dich liebe,

Frage die Blumen . . .

Hrvatski kaže, da nezna, akoprem joj je otac zastupnik naroda, a ona se zove *Zlata*. Kuhati nezna, al zato znade jahati, pogadjati u nišan, a sad se sprema zasjesti i na koturaču. Takvo je *zlato* naša *Zlata*, pa ipak čeka muža, ta ona je — — „*gebildet*“.

R. Katalinić-Jeretov.

DOPISI.

Česa želimo.

Hvala Vam, g. urednik, da ste odločili nekaj prostora za potrebe tudi slovenske žene. Ako je bilo sploh kaj potrebnega slovenskemu narodu; potrebna mu je bila zavedna in ponosna Slovenka. Slovenka, katera bi se ne sramovala nikjer in nikomur ponosno priznati, da je Slovenka! Take hočemo postati tudi mi; ljubile bomo svojo domovino ter si prizadevale, koristiti jej po svoji moči.

Ali ne samo zavednost pomanjkuje našemu ženstvu; ono je zaostalo v vseh strokah. Nedostaja mu vsega, kar imajo žene drugih narodov. Može imajo toliko posla s politiko, da jim nedostaja časa, da bi storili kaj za nas. Prisiljene smo torej pomagati si same. A vendar jih prosimo, da nas ne zavirajo v našem delokrogu, namreč, da nam pripomorejo po svoji moči, ker nam nedostaja skušnje, koristi našega truda pa bomo uživali skupno. Ker smo zaostale, treba je delati s podvojeno silo, da dotečemo žene drugih narodov. Urile in vadile se bomo v gospodinjstvu, v vzgoji naše dece, v ročnih delih, sploh v vsem, kar spada v področje našega spola.

Vi, dragi možje, pa nikar misliti, da Vam pojdemo v škodo; nikakor ne! Dela imamo vsi dovolj, samo modro si je moramo razdeliti. Politiko in javne službe vam drage volje pustimo. Tudi pušiti se ne bomo vadile. Pretiranost ni nikjer lepa, toliko manj pri ženskem spolu.

Ostati hočemo žene, vrteti se v svojem delokrogu, ne da nas kdo ovira in smeši. A imeti hočemo širji delokrog, nikakor pa ozkega, kjer se zadevamo jedna ob drugo. Naše obzorje mora segati dalje, nego od ognjišča pa do kuhinjskih vrat. Naše delovanje se mora raztezati preko izbe, kjer se igrajo otroci. Delati hočemo, truditi se, a pri tem ostati vendar le žene.

Ženska nprav je namreč drugačna nego pa možka, zato mora biti pa tudi njena vzgoja drugačna. Ni zadosti, da je dobra mati, dokler je dete majhno ter se da voditi, kakor hoče ona. Ona mora biti tudi odraslemu možu in hčeri voditeljica. Vzgojena mora biti tako, da sin, mož — spoštuje v njej ne samo mater, ker to je dolžan vsakdo, marveč da v svoji materi vidi pravo ženo, vzor ženskega spola. Takej materi se sin nehoté pokori, tudi v svojej zrelej možkeji dobi. Takih žensk hočemo me, nočemo biti pomilovane, marveč spoštovane. Spoštovanje pa se ne da vsiliti, marveč mora se zaslužiti; skrbel bomo, da isto zaslužimo, ne da bi prekoračile ženske meje. Bog, kateri vidi naše dobre namene, nas gotovo blagoslovi, da naše delo obrodi plemenit sad.

Zmagoslava.

Od Save, 24. junija.

23. t. m. priredila je zaveza Zagorskih Slovenk svojo prvo veselico v korist družbe sv. Cirila in Metoda. Namen te zaveze je, nabirati doneske za to šolsko družbo. Isti dan popoldne zbralo se je k tej veselici na vrtu vrlaga rodoljuba in staroste Zagorskega Sokola, gospoda Weinberger-ja, katerega soproga je predsednica te zaveze, obilo občinstva. Videlo se je tudi več gostov iz Litije in St. Lamperta. G. Koblar prišel je od glavnega vodstva, da izpregovori pozdrav „zavezi“ in gostom. Govoril je lepo in navdušeno, kakor smo uže vajeni od njega.

Drugi govornik bil je g. župnik Berce iz St. Lamperta, ki je povdarjal, da je Zagorje sedaj še-le popolnoma narodno, ko je pristopilo narodnemu delu tudi ženstvo; tretji govornik, g. notar Svetec iz Litije ter podpredsednik družbe, zahvalil se je na prireditvi lepe veselice.

Sokolska godba je prav dobro zabavala s sviranjem narodnih komadov. Kakor rečeno, zbralo se je k veselici obilo občinstva, a reči se mora, da bi jih bilo lahko prišlo še več, zlasti takih smo pogrešali, ki bi vendar morali najbolj poznati namen družbe sv. Cirila in Metoda. Zagorje je majhen kraj, a ima uže več narodnih društev, in gotovo bodo ta društva še bolj vspevala, ker se je Zagorsko ženstvo vzdignilo, in kaže s tem, da se je narodno zavedelo, zlasti ker hoče pomagati ravno naši šolski družbi. Kdo ne ve, kaj nam je ta družba? Kdor je ne smatra za neobhodno potrebno, ta pač ne pozna še nevarnosti, v kateri se nahaja naša narodnost. Ona varuje le naše svetinje, tujega ne išče; skrbi za to, da se v nežnem otroškem srcu ohrani ljubezen do naroda in do vere; ona ne zvalja v šole otrok tuje narodnosti, kakor to delajo nemški „Schulverein“ in „Lega Nazionale“, ki lovita tudi slovenske otroke ter jih odtegujeta ne le narodnosti, ampak tudi veri. G. govornik Koblar je pri tej priliki tudi omenil, da v prisilni delavnici zaprti, ki so druge narodnosti, niso v krščanskem nauku tako poučeni kakor Slovenci.

Slovenci smo verni narod in ostanemo, dokler ne zabimo v resnici čislati svojega materinega jezika in svoje narodnosti.

Zagorjanke pa le tako naprej, ne strašite se tudi, ako ne gre vse gladko, brez boja. V boju se človek ohrabri, kakor se zlato čisti v ognju! Slovenke po drugih krajih naše slovenske domovine, tudi ve se zdramite in pojte na delo. Če se v majhnih krajih, kakoršna sta Litija in Zagorje ob Savi stori toliko, pa ve ostanete in boste križem roke držale? V Novem mestu, Mokronogu, Radečah, Ribnici, ali ni nikjer nobene, da bi pričela delo? Dal Bog, da bi te moje vrstice katero spodbudile na delo za naše najlepše svetinje! *Kranjska Slovenka.*

Zorka in Milena.

Zorka. Zdravo Milena! Dolgo časa te nisem videla, a imam ti nekaj novega povedati.

Milena. Prav radovedna sem na tvoje novice, posebno ako so vesele.

Zorka. Seveda da so, in nađejam se, da tudi ostanejo. Jaz mislim prilogo „Slovanskega Sveta“, katera je odmerjena našemu slovenskemu ženstvu.

Milena. Hvala Bogu! No, vendar smo jedenkrat dospele tudi me do te sreče.

Zorka. Glej, da tudi ti kaj spišeš v korist našemu zanemarjenemu ženstvu.

Milena. Bodem, bodem in drage volje. Vse storim za svoj rod, tem rajše pa, za moj spol, ker je tako zaostal v vsem.

Zorka. Vse ženstvo radostno pozdravlja to prekoristno idejo. Vidiš, draga! Tukaj bomo skušale popolnjevati se v izobrazbi, in to nam je tako potrebno, kakor ribi voda.

Milena. Zorka! Kaj pravijo pa možki k temu, gotovo jim ni po volji.

Zorka. Jaz menim, da jim je. Pred kratkim sem govorila s častitim duhovnom o tej stvari, o koji se je izrazil jako laskavo. Vsak izobraženeec mora priznati, da potrebujemo take hrane. Veseliti ga more, da smo storile velik korak v prid domovine. Priznati mora, da tudi me čutimo, a čutimo po žensko. Me vemo, česa nam nedostaja, me lahko presojujemo, kako naj dospemo do omike, do zavednosti.

Milena. Zorka, tacega lista smo res pogrešale. V skrbih pa sem, ali stvar ostane pri življenju.

Zorka. Nađejam se, ker sodelovanje so obečale mnoge zavedne Slovenke. Tukaj se bomo zbirale, tu bode sedaj naše zavetišče, tu lahko odkrijemo čustva, s kojimi nismo še mogle na dan.

Milena. Tako bomo posnemale druge Slovanke, kojih večina ima uže ženske liste. Me smo pa dolgo čakale, sedaj se pa vendar probujamo.

Zorka. Čas je uže. Veš, Milena, jaz jako nestrpno čakam prihodnje „priloge“, v koji pričakujem kaj boljsega.

Milena. Tudi jaz. Torej na svidenje potem!

Zorka. Z Bogom, Milena! Agituj za list naš!

Milena. Bodem. Zdravstvuj!

Nada.